International Online Journal of Educational Sciences, 2015, 7 (4), 165 - 187

iojes
www.iojes.net

International Online Journal of Educational Sciences

ISSN: 1309-2707

The Problems That Social Studies Teachers Encounter in Learning and Teaching Process

Osman ÇEPNİ

Karabuk University, Faculty of Letters, Karabuk, Turkey

ARTICLE INFO

Article History:
Received 22.07.2015
Received in revised form 28.08.2015
Accepted 06.09.2015
Available online 11.09.2015

ABSTRACT

This study aimed at determining the problems that social studies teachers face, the materials that they use, and the methods and evaluation techniques that they conduct in the classes in the dimension of teaching and learning process of currently used social studies course teaching program. The current study used qualitative research method. A total of 38 social studies teacher employed in secondary schools located in the city center of Karabuk in 2014-2015 education year participated in the study. This study made use of a semi-structured interview form developed by Geçer and Özel (2012) to obtain teachers' views of teaching and learning process in the courses and administered a questionnaire to determine the materials, teaching methods, and evaluation techniques used in courses by teachers. Results revealed that social studies teachers faced such problems as inadequate amount of course, crowded classrooms, an intensive curriculum, and inadequacy of course materials. Participant social studies teachers stated that they most frequently used classroom chalkboard among classroom materials, question and answer method among teaching methods and multiple choice tests as evaluation techniques. Based on the results of the study, a line of suggestions as extending social studies classrooms equipped with proper instruments in schools, reorganizing the number of courses, extending seminars for the introduction of social studies program to teachers, and using alternative evaluation techniques effectively.

© 2015 IOJES. All rights reserved

Keywords: [1]
Social studies course, social studies teaching, teaching program, learning and teaching process.

Extended Summary

Introduction

The notion that newly developed social studies curriculum reaches its targets depends on determining problems faced in the field and educational policies to eliminate these problems. Teachers undertake important roles and responsibilities to achieve the goals that are mentioned in social studies curriculum. Therefore, this study aimed at determining the problems that teachers face, the materials that they use, and the methods and evaluation techniques that they conduct in the classes in the dimension of teaching and learning process of currently used elementary Education Social Studies curriculum.

Method

This study conducted case study under qualitative research method. Case study is a research method that investigates a current issue in its real life framework and examines the issues in a multi-perspective, systematic and detailed way. Case study has a range of levels such as bordering the issues, determining the

[1] Corresponding author's address: Karabuk University Faculty of Letters, Karabuk, Turkey
Telephone: 370 433 82 94 (2674)
Fax: 370 433 82 64
e-mail: ocepni@karabuk.edu.tr
DOI: http://dx.doi.org/10.15345/iojes.2015.04.012

© 2015 International Online Journal of Educational Sciences (IOJES) is a publication of Educational Researches and Publications Association (ERPA)

research subject, investigating the data set, forming the findings, implications on findings and reporting the results (Bassey, 1999; Denzin & Lincoln, 1996). Case study is a research design that is widely used in especially educational research to examine learning-teaching processes (Schulman, 1986; cited in Campoy, 2005) and described by Stake (1995; cited in Geçer and Özel, 2012) as a research design to investigate only one issue in detail.

A total of 38 social studies teachers employed in secondary schools located in the city center of Karabuk participated in the study. Easily accessible case sampling method under purposeful sampling method was used to select the participants of the current study. This sampling method enables momentum and practicality to the study as the researcher chooses an easily accessible case (Kemper, Stringfield & Teddlie, 2003, Yıldırım & Şimşek, 2006). It is also possible to state that the selection of the participant was influenced by the fact that the researcher conducted the study in his own residential address and that he knew about some of the participants.

The semi-structured interview form developed by Geçer and Özel (2012) was presented to the opinions of three academicians – two from social studies education and one from Turkish grammar – in the aspects of utility, understandability, usefulness for teachers teaching social studies and after academicians opinions on the semi-structured interview form, the researcher decided to change one of the items in the form and therefore the form reaches its final form. Then the form was administered to social studies teachers. The interviews that each lasted for about 15 minutes were conducted in teachers' rooms in some schools, in meeting rooms and in different parts of the schools in others that were found suitable by the school administration and that enabled the researcher to gather data of the current study. The interviews started in the beginning of March in 2014-2015 education year and finished in the last week of April in the same education year.

The interviews with teachers were transcribed to analyze the data. Sample expressions that reflected the opinions of teachers were presented in quotation marks. Participant social studies teachers were coded as 1T, 2T, 3T, …, 38T. Data of the study were analyzed through content analysis. The reliability coefficient calculated for the reliability of the study was %.96.

Discussion and Results

Results of the study revealed that social studies teachers encountered a range of problems in learning-teaching process. In this regard, the current study produced remarkable findings related to the problems that teacher encountered in learning-teaching process and presented suggestions for these problems. Although teachers have positive attitudes and responses to the new concepts, methods, and techniques of the currently-used social studies program, it is clear that they have a range of difficulties in practice. In this sense, the current study tried to analyze the problems social studies teachers face and therefore various suggestions were presented.

Participant social studies teachers stated that time was the most important problem that they encountered to perform the activities in social studies lessons. It is also possible to argue that especially intensive curriculum played a significant role in the problem of course hours. Furthermore, crowded classrooms, the scarcity of course books and problems about instruments were among problems that teachers stated.

Results revealed that social studies teachers most frequently used question-answer, lecturing and discussing method and techniques. The less frequently used methods and techniques by social studies teachers were experiment, trip-observation, drama and demonstrating and discussing. According to the findings from both the current study and the others, student-centered teaching methods influenced student success, attitude and motivation positively. However, social studies teachers have some difficulties practicing these methods.

It is clear from the findings of the present study that the most often used classroom instrument by social studies teachers in teaching process was chalkboard. This finding of the study may suggest that teachers are not willing enough to use new classroom materials. The finding that social studies teachers stated they used geographic information systems and interactive whiteboards rarely or even never suggests that teachers avoid making use of recent educational technologies. The fact that teachers do not use modern classroom

instruments in the courses may be related to inadequacy of their pedagogical content knowledge and lack of equipment in the classrooms. Most of the participant social studies teachers pointed out that alternative evaluation methods were beneficial and necessary. Furthermore, most of the participant social studies teachers stated that they used multiple-choice tests, written exams and short-answer tests to evaluate students.

Recommendations

Special teaching methods lesson given under the programs of education faculties should be reorganized in the aspects of the content, duration and practice to meet students' neeeds. Moreover, teachers should use such alternative assessment and evaluation instruments as project, portfolios, peer and self-evaluation forms more effectively. The scarcity of lesson hours was the most frequently cited problem by the participant teachers. Therefore, increasing lessons hours or decreasing the course content may be suggested for policy and decision makers.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrenme - Öğretme Sürecinde Yaşadıkları Sorunlar

Osman ÇEPNİ[2]

Karabuk University, Faculty of Letters, Karabuk, Turkey

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihçesi:
Alındı 22.07.2015
Düzeltilmiş hali alındı 28.08.2015
Kabul edildi 06.09.2015
Çevrimiçi 11.09.2015

ÖZ

Bu araştırma, hâlihazırda uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğrenme-öğretme süreci boyutunda öğretmenlerin yaşadıkları sorunların neler olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya 2014-2015 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde Karabük ili merkez ilçesinde bulunan ortaokullarda görev yapan 38 Sosyal Bilgiler öğretmeni katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Geçer ve Özel (2012) tarafından geliştirilen, öğretmenlerin derslerdeki öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşlerinin alındığı yarı yapılandırmış görüşme formu ve öğretmenler tarafından derste kullanılan araç - gereçleri, öğretim yöntemlerini ve değerlendirme tekniklerini belirlemeye yönelik bir anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçları, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders saatlerinin azlığı, sınıfların kalabalık olması, müfredatın yoğunluğu, ders araç-gereçlerinin yetersizliği gibi sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri derslerinde araç-gereç olarak en fazla sınıf tahtasını, yöntem olarak soru-cevap yöntemini ve değerlendirme tekniği olarak ise çoktan seçmeli testleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak etkili bir Sosyal Bilgiler öğretimi için uygun araç-gereçlerle donatılmış Sosyal Bilgiler dersliklerinin okullarda yaygınlaştırılması, ders saatlerinin yeniden düzenlenmesi, Sosyal Bilgiler programını öğretmenlere tanıtmaya yönelik seminerlerin yaygınlaştırılması, öğrenci merkezli öğretim yöntemlerinin ve alternatif değerlendirme tekniklerinin etkili bir şekilde kullanılması önerilmiştir.

© 2015 IOJES. Tüm hakları saklıdır

Anahtar Kelimeler:
Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilgiler öğretimi, öğretim programı, öğrenme-öğretme süreci

Giriş

Bireylerin toplum hayatına kazandırılmasında eğitim-öğretim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Bu anlamda genelde eğitim-öğretim, özelde ilkokul ve ortaokul kurumları öğrencilere çevrelerini kuşatan büyük toplumun yaşamını, kültürel özelliklerini, geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında, biliş, beceri ve değer temelinde aktarmaya çalışırlar. Bu kurumlar bireylere eğitim- öğretim vermek suretiyle onlara iyi bir yurttaş olarak toplumu için çalışma ruhu aşılar ve öğrencilerini gerçek yaşamda işlerine yarayacak ve karşılaşabilecekleri sorunları çözmelerine yardımcı olacak etkili araçlarla donatırlar (Dewey, 2008). İlkokul ve ortaokul kurumları bu amaçları çeşitli dersler aracılığıyla yerine getirmektedir. Bu derslerden biri de ilkokul ve ortaokulun çeşitli kademelerinde okutulan Sosyal Bilgiler dersidir (Kaymakçı & Ata, 2012).

Sosyal Bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve beceri sahibi demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2005). Öte yandan öğretim programı ise belli bir öğretim basamağındaki çeşitli sınıf ve derslerde okutulacak konuları, kazanımları, süreyi, öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini gösteren bir kılavuz olarak değerlendirilebilir (Büyükkaragöz & Çivi, 1999). Sosyal Bilgiler; ilkokul, ortaokul ve yükseköğretim düzeyinde ele alınan çok köklü bir çalışma alanı olmasına rağmen programın tanımı, içeriği, amaçları ve metotları üzerinde kuram geliştiriciler ve uygulayıcılar tarafından bir dizi tartışma gerçekleştirilmektedir (Yılmaz, 2010). Sosyal Bilgiler eğitiminde

[2] Sorumlu Yazarın Adresi: Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Telephone: 370 433 82 94 (2674)
Fax: 370 433 82 64
e-mail: ocepni@karabuk.edu.tr

önemli bir rol oynayan Amerika Birleşik Devletleri'nde *Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi*'nin (*National Council for the Social Studies* -NCSS) de katkılarıyla Sosyal Bilgiler öğretiminden hedeflenen amaçlar konusunda genel olarak uzlaşmaya varıldığı söylenebilir. Sosyal Bilgiler öğretiminin temel amacı, birbirine bağımlı bir dünyanın bir parçası olan, kültürel çeşitliliği tanıyan ve benimseyen bir demokratik toplumun vatandaşları olarak genç kuşakların, yerel, bölgesel, ülke çapında ve küresel olarak karşılaşılan sorunlar hakkında toplumun yararı ve mutluluğu için bilgi temeline dayalı rasyonel kararlar verme yeteneklerini geliştirmektir (NCSS, 1993).

Sosyal Bilgiler ABD'de doğmuş ve gelişmiş bir alan olmakla birlikte bu ülkenin eğitim sisteminden etkilenerek başka ülkelerde de kabul görmüştür. Bu etkinin görüldüğü ülkelerden biri de Türkiye'dir. Sosyal Bilgiler dersi Türkiye'de ilk kez 1960'lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemlerinde, bu dersin kapsamına giren disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir. Cumhuriyet dönemi 1924, 1926, 1930, 1936, 1948 programlarında da ayrıca Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerine yer verilmiştir (Öztürk & Otluoğlu, 2002). Bu dersler ilk kez 1962 yılında yayınlanan ilkokul programı taslağında disiplinler arası yaklaşımla "*Toplum ve Ülke İncelemeleri*" adı altında birleştirilmiştir (Sönmez, 1997). 1968 yılında ilkokul programında "*Sosyal Bilgiler*" adını almış (MEB, 1968) ve 1998 yılına gelinceye kadar bu program uygulanmıştır. 1998 yılında 4-7. sınıfları da kapsayacak şekilde yeni bir "*İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*" yürürlüğü konmuştur (MEB, 1998). Halen okutulmakta olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2005 yılında yeniden geliştirilerek ilkokul 4 ve ortaokul 5 - 7. sınıflarda okutulmaktadır. Yeni öğretim programları, yapılandırmacı olarak ifade edilen yaklaşımı ön plana çıkarmıştır (Akçöltekin & Doğan, 2013; Çelikkaya & Kuş, 2009; MEB, 2005).

Kaymakçı'ya (2009) göre, yeni Sosyal Bilgiler programı 21. yüzyıla uygun insan tipini yetiştirme amacıyla yapılmıştır. Program incelendiğinde, yeni programın öğrenciyi merkeze alan, etkinliklere dayalı, öğretim teknoloji ve materyallerinden faydalanmayı amaç edinen, modern dünyada eğitim öğretim faaliyetlerinde kullanılan öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini kullanmayı esas alan bir yapıda olduğu görülmektedir. Ancak bu noktada bilim ve teknolojinin baş döndürücü hızla ilerlediği dünyada hiçbir programın kalıcı nitelik taşımadığı ve sürekli olarak yenilenmek ve geliştirilmek durumunda olduğu belirtilmelidir.

Amerikalı eğitimci ve filozof John Dewey (1916; Akt. Yılmaz, 2008) tarafından vurgulandığı gibi, herhangi bir alanda hedeflenen amaçların başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi öncelikle mevcut şartların incelenmesini, amaçların önündeki engellerin tespit edilmesini ve ortadan kaldırılması için planlar yapılmasını gerekli kılar. Sosyal Bilgiler eğitimi alandaki sorunların tespit edilmesi ve teori ile pratik arasındaki dengenin sağlanması etkili bir Sosyal Bilgiler öğretiminin önkoşuludur. Başarılı bir Sosyal Bilgiler eğitimini gerçekleştirmek, Sosyal Bilgiler alanındaki sorunların tespit edilmesine ve sorunların çözümü için gerekli adımların atılmasına bağlıdır. Ancak Türkiye'de Sosyal Bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin yeterli sayıda deneye dayalı araştırma bulunmamaktadır. Sınırlı sayıdaki araştırmaların sonuçları (Akpınar & Aydemir; Çalışkan, 2010; Çalışkan, 2015; Çelikkaya & Kuş, 2009; Kan, 2006; Kuş & Çelikkaya, 2010) genel olarak öğretmenlerin çağdaş yöntem ve tekniklerin uygulanması hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, öğretmenlerin üniversite yıllarında öğrenim gördükleri programda yer alan derslerden yeterince yararlanamadıklarını (Özaydınlık & Aykaç, 2013), derslerin uygulamadan çok teori ağırlıklı olduğunu (Yılmaz & Tepebaş, 2011), ve mevcut alt yapının yetersiz kaldığını (araç gereç eksikliği, sınıfların kalabalık olması) (Kuş & Çelikkaya, 2010) göstermektedir.

Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenciyi etkin hale getirmek ve öğrencinin kendi öğrenmesinin sorumluluğunu üstlenmesini sağlamak için bu dersi yürüten Sosyal Bilgiler öğretmenlerine bazı sorumluluklar düşmektedir. Bunlar daha çok dersin ve konunun hedeflerinden öğrencileri haberdar etme, öğrencilerin katılımına olanak sağlayacak yöntem ve teknikleri kullanma ve eğitim ortamını düzenlemedir. Bunlar içinde özellikle öğrenmenin oluşturduğu eğitim ortamı önemli bir yere sahiptir. Öğretmen, öğrencilerini öğrenme-öğretme sürecinde etkin hale getirmek için öğretime başlamadan önce öğrencilerin temel gereksinimlerini karşılamalı (sosyal, kültürel, akademik estetik vb.) yaptıkları çalışmaları pekiştirilmeli, öğrenme ortamında onların meraklarını uyandıracak, onları araştırmaya yöneltecek etkinliklere yer vermeli ve öğrencilerin çaba göstermeleri için onları teşvik etmelidir (Erden ve Akman, 1998). Öğrenme ortamının düzenlenmesinde öğretmenlerin göstereceği çabalar öğrencilerin dışsal

güdülenmelerini sağlamada önemli bir rol oynayacağı gibi öğrencilerin derse istekli olmalarını da sağlayabilir. Burada en büyük rol öğretmene ve eğitim fakültelerindeki öğretim elamanlarına ve öğretim üyelerine düşmektedir (Özaydınlık Baykara & Aykaç, 2013).

Yeni kurulmuş olan Sosyal Bilgiler eğitimi programında hedeflenen amaçlara ulaşılması, alanda karşılaşılan sorunların belirlenmesine ve belirlenen bu sorunların giderilmesi için ortaya konulacak eğitim politikalarının geliştirilmesine bağlıdır. Sosyal Bilgiler müfredatında belirtilen amaçların etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinde programın uygulayıcısı olan öğretmenlere önemli görevler düşmektedir (Yılmaz & Tepebaşı, 2011). Bu nedenle, Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerin kendi branşları ile ilgili düşüncelerinin, görüşlerinin, kaygılarının ve eleştirilerinin tespit edilmesi programların iyileştirilmesi ve daha iyi bir hâle getirilmesi açısından önemlidir. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme-öğretme sürecinde yaşadıkları sorunları ve tecrübelerini paylaşarak program yapıcılara yol göstermeleri beklenmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışma, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüş ve tecrübelerine dayanarak Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki öğrenme-öğretme sürecinde yaşanılan sorunları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma hâlihazırda uygulanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğrenme-öğretme süreci boyutunda öğretmenlerin yaşadıkları sorunları, bu temel amaç doğrultusunda öğretmenlerin derslerde kullandıkları araç gereçleri, uyguladığı yöntemleri ve değerlendirme tekniklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Öğretmenlerin bu sürece yönelik görüşlerini ortaya koymak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretim programındaki kazanımları derslerinde etkili bir şekilde gerçekleştirebilmelerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler dersinde etkinlikleri gerçekleştirmede karşılaşılan sorunlara yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikler için sürenin yeterliliği hakkındaki öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler dersi için geleneksel sınıf ortamlarının yeterliliği hakkındaki öğretmen görüşleri nelerdir?
5. Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan alternatif değerlendirme yöntemleri hakkında öğretmen görüşleri nelerdir?
6. Sosyal Bilgiler dersi etkinlikleri gerçekleştirilirken sınıf yönetimi konusunda karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler öğretmenleri derslerinde hangi öğretim materyallerini ne sıklıkta kullanmaktadırlar?
8. Sosyal Bilgiler öğretmenleri derslerinde hangi yöntem ve tekniklerden ne sıklıkta yararlanmaktadırlar?

Yöntem

Model

Araştırmada nitel araştırma modelinde yer alan durum çalışmasından yararlanılmıştır. Durum çalışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan ve durumları çok yönlü, sistemli ve derinlemesine inceleyen bir araştırma yöntemidir. Durum çalışmasının aşamaları şunlardır: durumun sınırlandırılması, araştırma olgusunun belirlenmesi, veri setinin araştırılması, bulguların oluşturulması, yorumların yapılması ve sonuçların yazılması (Bassey, 1999; Denzin & Lincoln, 1996). Durum çalışması, özellikle eğitim araştırmalarında, öğrenme-öğretme süreçlerinin değerlendirilmesinde kullanılması önerilen (Schulman, 1986; Akt. Campoy, 2005) ve Stake (1995; Akt. Geçer & Özel, 2012) tarafından tek bir durumun derinlemesine incelenmesi biçiminde tanımlanan bir araştırma desenidir.

Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubunu Karabük ili Merkez ilçesinde görev yapan 38 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir (convenience) durum örneklemesi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklem, katılımcılara daha kolay bir şekilde ulaşılabilmesinden dolayı araştırmacılar tarafından daha çok tercih edilen bir yöntemdir. Araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır; çünkü bu yöntemde araştırmacı erişilmesi kolay olan bir

durumu seçer (Kemper, Stringfield & Teddlie, 2003, Yıldırım & Şimşek, 2006). Araştırma kapsamında Karabük ili merkez ilçesinde görev yapmakta olan 38 Sosyal Bilgiler öğretmeninin tümüne ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerine ait cinsiyet, mezun olunan fakülte, mesleki kıdem gibi demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgileri

Değişkenler	*Demografik Özellikler*	*Sayı (f)*	*Yüzde (%)*
Cinsiyet	Erkek	18	47.4
	Kadın	20	52.6
	Toplam	38	100
Mezun olunan fakülte	Eğitim Fakültesi	37	97.4
	Eğitim Enstitüsü	1	2.6
	Toplam	38	100
Mesleki kıdem	0-5 Yıl	16	42.1
	6-10 Yıl	10	26.3
	11-15 Yıl	8	21.1
	16 Yıl ve Üzeri	4	10.5
	Toplam	38	100
Sosyal Bilgiler Dersi Mesleki kıdem	İki yıldan az	7	18.4
	2-5 Yıl	9	23.6
	6-10 Yıl	10	26.3
	11-15 Yıl	8	21.1
	16 Yıl ve üzeri	4	10.5
	Toplam	38	100
Sosyal Bilgiler programını kullanışlı bulma durumu	Kullanışlı	16	42.1
	Az kullanışlı	19	50.0
	Kullanışlı değil	3	7.9
	Toplam	38	100
Sosyal Bilgiler programı hakkında seminere katılma durumu	Evet	16	42.1
	Hayır	22	57.9
	Toplam	38	100

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin %52.6'sı (n = 20) kadın, %47.4'ü (n = 18) erkektir. Öğretmenlerin tamamına yakını (%97.4; n = 37) eğitim fakültesi mezunudur. Mesleki kıdem açısından %42.1'i (n = 16) 0-5 yıl, %26.3'ü (n = 10) 6-10 yıl, %21.1'i (n = 8) 11-15 yıl ve %10.5'i (n = 4) 16 Yıl ve üzeri yıl arasında görev yapmıştır. Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmı (%68.3; n = 24) 10 yıldan daha az bir süredir Sosyal Bilgiler dersi öğretmenliği yapmaktadır. Öğretmenlerin %42.1'i (n = 16) programı kullanışlı bulurken, %50'si (n = 19) az kullanılışlı olarak değerlendirmektedir. Öğretmenlerin %42.1'i (n = 16) Sosyal Bilgiler programı hakkında seminere katılmış, fakat %57.9'u (n = 22) Sosyal Bilgiler programı hakkında hiçbir seminere katılmamıştır.

Veri Toplama Aracı

Mevcut araştırmada veri toplama aracı olarak Geçer ve Özel (2012) tarafından geliştirilen Fen ve Teknoloji dersi için hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Kuş'a (2003) göre, araştırmalarda yarı yapılandırılmış formların kullanılması, görüşme sürecine daha fazla esneklik kazandırmakta, görüşülenlere daha fazla konuşma imkânı vermekte ve daha detaylı bilgiler almayı sağlamaktadır. Geçer ve Özel (2012) tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacı tarafından yapılan çalışmaya özgü olarak amaca uygunluk, açıklık, anlaşılırlık ve Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenler açısından uygulanabilir olup olmadığı ikisi Sosyal Bilgiler eğitimi ve biri de Türkçe dil bilgisi alanında uzman 3 öğretim üyesinin görüşüne sunulmuş, yapılan incelemeler neticesinde yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 7 sorudan 1'i değiştirilerek son şekli verilen form Sosyal Bilgiler öğretmenleri üzerinde uygulanmıştır. Uygulaması yapılan form beş farklı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, cinsiyet, kıdem, mezuniyet gibi demografik bilgilerden oluşmaktadır. İkinci bölümde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme-öğretme sürecinde yaşadıkları sorunlar, ikinci bölümde öğrenme öğretme süreçlerinin işlevselliği ve etkililiği üzerine sorular, üçüncü bölümde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde kullandıkları öğretim materyalleri, dördüncü bölümde

öğretmenlerin derslerinde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini ve beşinci bölümde ise öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinde yararlandıkları değerlendirme tekniklerini ortaya koymaya yönelik ifadeler yer almaktadır. Öğretmenlere uygulanan formda görüşme sorularının ardından öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde; yöntem-teknikler, araçlar ve değerlendirme tekniklerinden ne kadar yararlandığına ilişkin bir derecelendirme ölçeği (Formun 3., 4. ve 5. bölümleri) hazırlanmıştır. Ölçekte yöntem-teknikler, araçlar ve değerlendirme tekniklerinin karşısında "hiçbir zaman" (1), "çok nadir", "bazen", "çoğu zaman", "her zaman" (5) şeklinde derecelendirme yapılmış ve öğretmenlerden bunları dersleri sırasında kullanma sıklıklarına göre işaretlemeleri istenmiştir. Daha sonra yapılan işaretlemelerle ilgili frekanslar alınarak tablolar hazırlanmıştır.

Görüşme sorularına son biçimi verildikten sonra görüşme yapılacak öğretmenler belirlenmiş ve öğretmenlerden görüşme için randevu alınmıştır. Araştırmacı görüşme öncesinde öğretmenlere araştırmanın amacı ve kapsamı ile ilgili bilgi vermiştir. Öğretmenlerden görüşme formunda yer alan kişisel bilgilerle ilgili soruları yanıtlamaları istenmiştir. Görüşmenin ses kayıt cihazı ile kaydedileceği öğretmenlere bildirilmiştir. Her bir görüşme yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Görüşmeler bazı okullarda öğretmen odasında, bazılarında toplantı salonlarında ve bazı okullarda ise okul yönetimi tarafından uygun görülen ve araştırmacının araştırması için veri toplamasına uygun olan bölümlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Mart ayı başında başlanmış, Nisan ayının son haftası tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmacılar tarafından tüm görüşmeler yazılı hale getirilmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin isimleri gizli tutulmuştur. İzin veren katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında ses kaydı yapılmış, ses kaydı istemeyen katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında ise notlar alınmıştır. Daha sonra ses kayıtları kağıda dökülerek bütün veriler üzerinden içerik analizi yapılmış ve bazı özgün düşünce ve görüşlerin sunulması amacıyla zaman zaman doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırmanın geçerliğini ve güvenirliğini artırmak amacıyla bazı stratejilerden faydalanılmıştır.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri 1Ö, 2Ö, 3Ö, …, 38Ö şeklinde kodlanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, nitel araştırma veri analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde öncelikle elde edilen veriler araştırmacılar tarafından okunarak uygun kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlar arasındaki ortak ya da farklı özellikler dikkate alınarak temalar oluşturulmuştur. Daha sonra ise kodlar ve temalar düzenlenerek bulgular tanımlanmıştır.

Araştırmanın güvenirlik hesaplamasında Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen güvenirlik formülü Bu durumda, "Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı" formülü dikkate alınarak *Güvenirlik = 62 / (62 + 2) = 0.96* olarak hesaplanmıştır. Buradan elde edilen sonuç araştırma için güvenilir olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2015).

Bulgular ve Yorumlar

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretim Programındaki Kazanımları Etkili Bir Şekilde Gerçekleştirebilmesine İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin *"Sosyal Bilgiler Dersinde öğretim programındaki kazanımları etkili bir şekilde gerçekleştirebiliyor musunuz?"* sorusuna verdikleri ortak görüşler doğrultusunda hazırlanan frekans dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler dersinde, öğretim programındaki kazanımları etkili bir şekilde gerçekleştirebilme durumu ile ilgili öğretmen görüşleri

Gerçekleştiriyorum		Gerçekleştiremiyorum	
Kodlar	**Frekans (f)**	**Kodlar**	**Frekans (f)**
Çevre şartlarına uygunluk	3	Ders saati yetersizliği	14
Öğrenci seviyesinin uygunluğu	2	Okul imkânlarının yetersizliği	4
Ön hazırlık	2	Müfredat yoğunluğu	4

Tablo 2 (*devam*)

Gerçekleştiriyorum		Gerçekleştiremiyorum	
Kodlar	**Frekans (f)**	**Kodlar**	**Frekans (f)**
Öğretmen yeterliliği	1	Kazanım sayısının fazlalığı	3
		Ders kitaplarının yetersizliği	3
		Öğrenci seviyelerinin yetersizliği	2
Toplam	8	Toplam	30

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde, öğretim programındaki kazanımları etkili bir şekilde gerçekleştirebilme durumu ile ilgili görüşleri "gerçekleştiriyorum" ve "gerçekleştiremiyorum" temaları altında toplanmıştır. Öğretmenler en fazla "gerçekleştiremiyorum" temasında görüş bildirmiştir. Bu tema kapsamında araştırmaya katılan öğretmenlerin 14'ü ders saatinin yetersiz olduğunu, 4 öğretmen okul imkânlarının yetersiz ve müfredatın yoğun olduğunu, 3 öğretmen kazanım sayısının fazlalığını ve ders kitaplarının yetersizliğini neden olarak göstermiştir. Çalışmaya katılan 8 öğretmen ise Sosyal Bilgiler dersindeki kazanımları etkili bir şekilde gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Bu konudaki öğretmen görüşlerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

"...Kazanımlar programın en önemli öğeleri bundan dolayı etkili bir şekilde kullanmaya çalışıyorum. Konulara başlamadan önce mutlaka kazanımları inceliyor ve dersi ona göre organize ediyorum." (33Ö)

"…Kazanımlar çalıştığım okuldaki öğrenci seviyesine uygundur. Bu yüzden öğrencilere kazandırmakta problem yaşamıyorum." (31Ö)

"…6. ve 7. Sınıf içeriğinin yoğunluğuyla ders saatlerinin yetersizliği kazanımların hızla gerçekleştirilmeye çalışılmasına neden oluyor bu anlamda kazanımların etkili bir şekilde gerçekleştiğini düşünmüyorum özellikle 6.sınıfta Yeryüzünde Yaşam- İpek Yolunda Türkler ve 7. Sınıfta Türk Tarihinde Yolculuk ünitesi için geçerli." (13Ö)

"…Ders saati çok az olmasından dolayı kazanımların hepsini bu ders saatinde gerçekleştirmek çok zor oluyor. Öğretim yöntem tekniklerinden sadece bir kaçını kullanabiliyorum. Ancak kazanımlar yetişsin diye sunuş yolu ile öğretim yapabiliyorum. Ders saati artırılmalıdır. Tavsiyem sudur ki 5. Sınıf konuları çok hafif aksine konular 6-7 sınıflara binmiş ağırlık keşke kazanımları yazanlar eşit dağıtsalar." (14Ö)

"…Ders saatlerinin az olmasından, sınıfların kalabalık olmasından dolayı düz anlatım, soru cevap yoluyla dersi anlatmak zorunda kalıyorum çoğunlukla çocuklar gereken kazanımları almış gibi görünseler de yaparak yaşayarak öğrenmedikleri için kısa bir süre içerisinde unutuyorlar." (26 Ö)

"…Bunda en büyük eksikliği Milli Eğitimin verdiği kitaplarda görüyorum. Ders ve çalışma kitaplarındaki soru ve bilgilerin öğrenciler için yetersiz olduğu görüşündeyim." (28Ö)

"…Kazanımlar çok fazla olduğu için bir ders yılı içerisinde sıkıştırılmış olarak işlenmek durumunda kalıyor bu nedenle verimlilik elde edilemiyor." (10Ö)

Sosyal Bilgiler Dersindeki Etkinlikleri Gerçekleştirmede Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

"Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikleri gerçekleştirmede karşılaştığınız sorunları açıklayabilir misiniz?" sorusuna verdikleri ortak görüşler doğrultusunda hazırlanan frekans dağılımları ve bu görüşlere ait kodlamalar Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikleri gerçekleştirmede karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri

Kodlar	Frekans
Ders saatinin azlığı (zaman yetersizliği)	15
Sınıf mevcudunun fazla olması	5
Etkinliklerin okul ve çevre şartlarına uymaması	5
Ders kitaplarının eksiklikleri	5

Tablo 3 (*devam*)

Kodlar	Frekans
Araç-Gereç sorunu	4
Müfredat yoğunluğu	4
Etkinliklerin yetersizliği	3
Konuların öğrenci düzeyinin üzerinde olması	3
Konuların soyut olması	1
Öğrenci katılımının az olması	1
Konuların disiplinler arası olması	1
Toplam	47

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenler Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikleri gerçekleştirmede karşılaştıkları en önemli sorunun zaman sıkıntısı olduğu belirlenmiştir. Bunun dışında sınıf mevcudunun fazlalığı, etkinliklerin çevre şartlarına uygun olmaması, ders kitaplarının eksikliği, araç-gereç sorunu ve müfredat yoğunluğu da öne çıkmıştır. Bu konuya ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda doğrudan alıntılanmıştır:

"…Ders kapsamında etkinliklerde karşılaştığım en büyük sorun soyut olmasından kaynaklanıyor, özellikle inkılâp tarihi dersi kapsamında 8.sınıflara materyal sunmamız biraz daha zorlaşıyor, bunun içinde olağanca hayal gücümüzü kullanmaya çalışıyoruz." (3Ö)

"…Ders kitapları kronoloji dikkate alınmadan, konu bütünlüğü sağlanmadan hazırlandığı için çocuğun kafasında da karışıklık oluşuyor, buda konunun anlaşılmasına değil ezberlenmesine sebep oluyor. Uzun vadede çocuk için faydalı olmuyor. Ayrıca konular arasında bağlantısızlık var." (7Ö)

"…Öncelikle öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler niteliksiz genel olarak kendi yaptığım etkinliklerle dersi yürütmeye çalışıyorum. Ders kitaplarında es geçilen konuları da anlatmak zorunda kalıyoruz çünkü sınavlarda çıkabiliyor. Öncelikle dersin anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek gerekiyor bu da ders saatinin yetersizliğinden dolayı etkinlikleri ödev olarak vermemize neden oluyor. Bundan verim almak da oldukça zor." (9Ö)

"…Etkinlikler için çok daha uzun bir ders süresi gerekiyor. Önce konuyu öğrenciye verip sonra çeşitli etkinlikler yapmak gerekiyor bunun için de haftada 3 saat ders kesinlikle yeterli olmuyor. 8. sınıflarda İnkılap Tarihini hiç hesaba katmıyorum. Genel sınavlara konu yetiştirmeye çalışmaktan etkinliğe sıra gelmiyor." (10Ö)

"…Ben genellikle etkinlikleri yetersiz buluyor ve kendim farklı etkinlikler yaptırıyorum. Daha yaratıcı etkinliklerin olması gerektiğini düşünüyorum. Örneğin 6 şapkalı öğrenme tekniği ile ilgili bir tane bile etkinlik yok. Gazete küpürlerinden yararlanılması ile ilgili ise bir çok etkinlik var fakat çocuklar bunu ilgi çekici bulmuyor. Disiplinler arası yaklaşıma uygun etkinliklerin de çok az olduğunu düşünüyorum." (12Ö)

"…En büyük sorunum Sosyal Bilgiler sınıfında projeksiyon aletinin yada akıllı tahtanın olmaması. diğer büyük sorun ise etkinliklerin süreyi uzatması ve yıllık planda ki sürelerin yetersiz olması.okulda renkli yazıcının olmaması ise bir diğer sorun ise öğrencilerin benim yapmış olduğum etkinliklere ve etkinliklerle ders işlemeye tamamen yabancı olmaları.daha önce böyle hep ders kitaplarından sırayla okuma yaparak ders işlediklerinden bu etkinliklerde etkin bir verimlilik sağlayamıyorlar." (15Ö)

"…Çalışma kitabındaki bazı etkinlikler öğrenci seviyelerine uygun olmuyor bundan dolayı kullanmıyorum. Örneğin internetten araştırma yapılması gerekiyor ve bazı öğrencilerin bu tür olanakları olmuyor, kendim etkinlik yaparak öğrencilere veriyorum bu da ekstra zaman demek oluyor. Bazı etkinlikler ders saati içinde yapılmaya uygun olmuyor (oldukça uzun oluyor) vb durumlar…." (33Ö)

Sosyal Bilgiler Dersindeki Etkinlikler İçin Sürenin Yeterliliği Hakkındaki Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

"Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikler için sürenin yeterliliği hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?" sorusuna verdikleri ortak görüşler doğrultusunda hazırlanan frekans dağılımları ve bu görüşlere ait kodlamalar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikler için sürenin yeterliliği hakkındaki öğretmen görüşleri

Kodlar	Frekans
Etkinliklerin yoğunluğu	13
Müfredat yoğunluğu	6
Konuların özelliği	2
Öğrenci seviyesi	2
Disiplinler arası olması	1
Toplam	24

Tablo 4 incelendiğinde sürenin yetersiz olduğu ve buna en fazla etkinliklerin yoğun olması sebep olduğu vurgulanmıştır. Sürenin yetersizliği şeklinde görüş bildiren öğretmenlerden bazılarının görüşlerine aşağıda doğrudan atıflar şeklinde yer veriştir.

"…Süre kesinlikle yeterli değil. Bu yüzden etkinliklere çok fazla zaman ayıramıyoruz. Bazı kazanımlar plan üzerinde kalıyor, hayata geçirilemiyor. Özellikle 8. Sınıf İnkılap Tarihi haftalık iki ders saati ayrıldığı için çocuğu sadece düz anlatım yöntemiyle ders anlatıyoruz.. Bu da çocuğun dersten uzaklaşmasına ve soğumasına sebep oluyor. (7Ö)

"…Belirttiğim gibi etkinlikler süreyi uzatıyor. yıllık planla o yüzden çelişmeler yaşanabiliyor. Eğer tam olarak yapılandırmacı modelle ders işlememiz önemseniyorsa ya ders sayısı arttırılmalı ya da yıllık program hafifletilmeli ve süreç daha az kazanım ve daha az konuya programlanmalıdır." (15Ö)

"…Ders için süre yetmiyor. 4 saate çıkması gerekiyor ya da içeriğin azaltılması lazım. Çalışma kitabı etkinliklerinin okulda yapılmasını süre sıkıntısı engelliyor. Ödev vermek zorunda kalıyorum." (20Ö)

"…Özellikle sözel ve güncel hayata yönelik bir ders olması sebebiyle öğrencilerle daha fazla iletişim halinde olmak ve örnek olaylara fazlaca yermek gerektiğini düşünmekteyim. Fakat haftalık ders saatinin -3 saat- az olması nedeniyle etkinliklere fazla yer verememekteyiz. Zaman sıkıntısı yaşanılan en büyük sıkıntıların başında gelmektedir." (22Ö)

"…Yeterli değil. Çünkü Sosyal Bilgiler birçok disiplini bir arada bulunduran bir derstir verilen zaman ise çok kısıtlı." (32Ö)

Sosyal Bilgiler Dersi İçin Geleneksel Sınıf Ortamının Yeterliliği Hakkındaki Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Tablo 5. Sosyal Bilgiler dersi için geleneksel sınıf ortamının yeterliliği hakkındaki öğretmen görüşleri

Yetersiz	
Kodlar	**Frekans**
Okul ve sınıf imkanlarının yetersizliği (ders araç ve gereçleri)	14
Sosyal Bilgiler sınıfı eksikliği	9
Öğrenci merkezli öğretim yöntemleri için uygun olmaması	8
Akıllı tahtanın kullanılmaması	4
Yaparak ve yaşayarak öğrenmeye uygun olmaması	4
Sınıf mevcudunun fazlalığı	2
Toplam	35

Sosyal Bilgiler dersi için geleneksel sınıf ortamının yeterliliği hakkındaki öğretmen görüşleri "yetersiz" teması altında toplanmıştır. "Yetersiz" temasının altında ise okul imkanlarının yetersiz olması, Sosyal Bilgiler sınıfı eksikliği gibi alt temalardan oluşmaktadır. Bu konudaki öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

"…Akıllı tahta kullanımı yaygınlaştırılmalı. Bu tahtalarda kullanmak için, öğretmenlere örnek teşkil etmesi açısından, MEB tarafından eğitim cd'leri veya videoları da hazırlanmalı. Sınıf ortamları yaparak-yaşayarak öğrenmeye uygun olacak şekilde düzenlenmeye elverişli olmalı ve materyal temini konusunda MEB okullara daha fazla yardımcı olmalı." (1Ö)

"…Şuan uygulama yaptığımız sınıflar geleneksel sınıf ortamı ancak en etkili öğretimin ayrı Sosyal Bilgiler sınıfı oluşturularak yapılacağına inanıyorum, bulunduğum şehirde belli okullarda Sosyal Bilgiler

sınıfı mevcut, bunun çoğaltılması gerektiğine inanıyorum her branş dersinin kendine ait sınıfı olması gerektiğini düşünüyorum." (2Ö)

"…Geleneksel bir sınıfta eğitim vermek zor; Çünkü Sosyal Bilgiler dersi çok boyutlu bir derstir. Olabildiğince fazla duyu organına hitap etmek gerekiyor. Geleneksel sınıfların bu dersi vermek için yeterli olmadığını düşünüyorum." (6Ö)

"…Sınıfların tamamı geleneksel yapıda bulunmakta zaten. hatta çoğu sınıf ve okullarda sadece duvar bulunmakta. akıllı tahta, projeksiyon, harita vs materyal eksikliği derse karşı ilgiyi azaltıyor haliyle." (11Ö)

"…Sosyal Bilgiler dersi için, ders ile ilgili tüm ihtiyaçların karşılanabileceği ayrı derslikler olması gerektiğini düşünüyorum ,ayrı derslik olmadığı durumlarda ise sınıf derse hazır olabilecek alt yapıya sahip olmalı maalesef Türkiye şartlarında çoğu okulda bu uygulama yok ama bunu başarabilmiş okullarda Sosyal Bilgiler dersinin amacına uygun olarak yapıldığını biliyoruz." (13Ö)

"…Geleneksel sınıf ortamlarında ders işleyen bir öğretmen olarak; geleneksel sınıf ortamlarının yapılandırmacı eğitim modeline tamamen aykırı olmakla birlikte, öğrencilerin derse karşı ilgi ve dikkatlerini çekmek oldukça güçleşmektedir. Öğrencilerin süreç içinde istenilen kazanım seviyelerine ulaşması da oldukça zorlaşmaktadır. Yapılan etkinliklerin çeşitliliği az olmakta, yapılan etkinliklerde ilgi çekmemektedir. Farklı zeka türlerine sahip öğrencilere yönelik etkinliklerin yapılamaması da süreci olumsuz etkilemektedir." (22Ö)

Sosyal Bilgiler Dersindeki Öğrenci Etkinlikleri (Hem ders hem de çalışma kitabındaki programın öngördüğü ödev, proje vb) Hakkındaki Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

"Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenci etkinlikleri (ödevler, projeler, performans ödevleri) hakkında neler düşünüyorsunuz?" sorusuna öğretmenlerin verdikleri ortak görüşler doğrultusunda hazırlanan frekans dağılımları ve bu görüşlere ait kodlamalar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenci etkinlikleri (ödevler, projeler vb) hakkındaki öğretmen görüşleri

Kodlar	Frekans
Verimsiz ve gereksiz	10
Veli tarafından yapılması	10
Etkili ve gerekli	8
Ödevler nitelikli olmalı (dersin amacına uygun olmalı)	8
Öğrenci seviyesine uygun olmalı	7
Ders kitabı etkinlikleri yetersiz olması	5
Öğretmen tarafından daha iyi kontrol edilmeli	4
Veliye ek masraf getirmesi	3
Not amaçlı olmamalı	2
Toplam	57

Tablo 6 incelendiğinde şu bulgular öne çıkmıştır. Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikleri 10 öğretmen verimsiz ve gereksiz, 10 öğretmen ödevlerin veli tarafından yapıldığı, 8 öğretmen gerekli olduğu, 8 öğretmen ödevlerin nitelikli olması gerektiği ve 7 öğretmen de ödevlerin öğrenci seviyesine uygun olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu konudaki öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

"…Kitaplardaki etkinlikler yetersiz kalıyor. Bu yüzden ödev amacıyla yardımcı kaynaklardan yararlanmak durumunda kalıyoruz. Yardımcı kaynak aileye ek masraf olduğu için her aile temin edemiyor ve bu durum hedeflerin kazandırılmasında yetersiz kalınmasına sebep oluyor. proje ve performans görevlerinin okulda öğrenci ile birlikte yapılması gerekiyor ancak bu durumda müfredat yetişmiyor. Müfredat hazırlanırken bu durumda göz önünde bulundurulmalı. Bu sayede proje ve performans görevlerinden daha etkili bir şekilde yararlanılabilir." (1Ö)

"…Bizden istenilen bazı projeler var ki bu da öğrenci seviyesine uygun olmuyor. Dolayısıyla bu da projeleri öğrencilerin değil velilerin yapmasına neden oluyor." (4Ö)

"…Çocuk sistem açısında öğrenmeye değil yüksek not almaya odaklandığı için, kitap karıştırmadan, okumadan internet üzerinden kopyala yapıştır yöntemiyle ödev hazırlıyor. Doğal olarak verimli olmuyor. (7Ö)

"…Öğrenci yeterliliği kadar öğretmen yeterliliği de önem arz ediyor. Verilen ödevler öğrenci ilgisine çoklu zekaya uygun olmalı. Ödev hayatı da içine katarak tekrarı da barındırmalı. Ödevlerle birlikte konuyu öğrenmeli. Uzun ödevlerle sıkılmamalı. Öğrenci seviyesine uygun olarak yapılandırılmalı. aksi takdirde ödevler araçtan çıkıp amaç oluyor ve veliler yapıyor. Projelere gelince önemsemiyor çoğu öğrenci sadece not amaçlı olarak görüyor." (11Ö)

"…Öğrencide kalıcı öğrenmenin sağlanması için kesinlikle bu tarz etkinliklerin yapılması gerektiğini düşünüyorum. Etkinliklerin yapılma süresi kısa tutulduğunda öğrenci sadece görevi tamamlama mantığıyla bu tarz çalışmaları yapıyor,uzun süreli etkinlikler (1 hafta ya da hafta sonuna verilmiş etkinlikler)öğrencilerin daha özenli çalışmasını sağlıyor ve öğrenmenin daha net gerçekleştiğini gözlemleyebiliyoruz." (13Ö)

"…Ödevler öğrenilenin sınıfta kalmaması açısından gerekli fakat bu tür ödevler genelde öğrenci velileri tarafından yapılıyor. Öğrenci kendisi yapsa bile internet çıktısını okumadan getirebiliyor. Burada iş öğretmene düşüyor. Yani öğrencinin ödev yapma sürecini kontrol ederek ödev konusunda başarıya ulaşılabilir." (17Ö)

"…Öğrencilere ödev vermek onların konuyu anlayıp anlamadıklarını gösteren bir yöntemdi fakat artık günümüzde ödev vermekte bende amacından saptı, verilen ödevler öğrenci tarafından ya umursanılmıyor ya da başkalarına yaptırılıyor yanı kısacası ödevler öğrenciyi değerlendirmede kriter olmaktan uzaklaştı. Benim önem verdiğim ders içi etkinlikler ve öğrencilerin bu etkinliklere katılmasıdır. Çünkü öğrenci yaparak ve yasayarak sınıf ortamında öğrenmektedir." (21Ö)

"…Ders ve çalışma kitabındaki etkinliklerin bazıları öğrenci seviyelerinin çok altında ve üstünde olabiliyor, bu dengenin iyi kurulması gerekli. Onun haricinde verilen bazı ödevlerin ve etkinliklerin yapılması için bazı öğrencilerin imkanları olmayabilir, bu durumunda iyi gözetilmesi gerekli. Onun haricindeki ödevleri ve projeleri öğretmen kendi hazırladığı için öğrencilerin durumlarını gözeterek verdiği için her hangi bir problem olmamaktadır." (33Ö)

Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan alternatif değerlendirme yöntemleri hakkında öğretmen görüşleri

"Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan alternatif değerlendirme yöntemleri (portfolyo, performans değerlendirme, yapılandırılmış grid vs) hakkındaki görüşleriniz nelerdir?" sorusuna öğretmenlerin verdikleri ortak görüşler doğrultusunda hazırlanan frekans dağılımları ve bu görüşlere ait kodlamalar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan alternatif değerlendirme yöntemleri hakkında öğretmen görüşleri

Faydalı ve gerekli		**Gereksiz**	
Kodlar	**Frekans (f)**	**Kodlar**	**Frekans (f)**
Faydalı ve gereklidir	10	Klasik yöntemler iyidir	5
Öğrenci katılımını sağlar	4	Gereksizdir	3
Etkilidir	3	Zaman alıcıdır	3
Objektif değerlendirme fırsatı verir	3	Öğretmenler daha fazla bilgilendirilmelidir	3
		Kullanmıyorum	2
		Öğretmenin yükünü arttırır	1
Toplam	20	Toplam	17

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yarıdan fazlası derslerinde kullandıkları alternatif değerlendirme yöntemlerini faydalı ve gerekli bulduğunu belirtmiştir. Öğretmenleri bu soruya verdikleri cevaplardan örnekler aşağıda verilmiştir.

"…Alternatif değerlendirme yöntemlerinden özellikle akran değerlendirme ve öz değerlendirme formları kullanırken sorun yaşanıyor. Öğrencinin tarafsız ve gerçekçi olduğundan emin olmak güç. Portfolyo dosyaları sayesinde Sosyal Bilgiler dersindeki gelişimi izlemek daha kolay oluyor. Portfolyo ve

Performans değerlendirmede değerlendirme ölçeğini öğrencilerle paylaştığımızda daha etkili oluyor. (1Ö)"

"…Verimli olduğuna inanmıyorum. Derse ilgisiz alakasız bir öğrencinin internet kafelerde proje yaptırarak yüksek not almasını hiç uygun bulmuyorum. İspat edemiyoruz düşük not da veremiyoruz. Tamamen haksız kazanç olduğunu düşünüyorum. ." (10Ö)

"…Bu yöntemlerin uygulanması gerekir, çünkü sadece sınavlarla öğrencilerin değerlendirilmemesi gerekir. Fakat şu anki programla uygulanmaları zor. Konular her ne kadar yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenmeye çalışılmışsa da yeterli bir şekilde düzenlendiği söylenemez. Var olan program ve ders saatinde ne kadar yapılabilir bilemiyorum." (17Ö)

"…Portfolyo yapmaya çalışıyorum. Yani öğrencilerin uzun süreli eğitimleri boyunca gelişimlerini buradan takip ediyorum. Ama bunlar çok vakit alıyor." (27Ö)

"…Farklı değerlendirme yöntemleri öğrencilerin performanslarını süreç bazlı ve daha doğru değerlendirme olanakları veriyor. Ayrıca öğrencilerin motivasyonunu olumlu etkileyerek performanslarını yükselmesini sağlamakta." (35Ö)

Sosyal Bilgiler Dersi Etkinlikleri Gerçekleştirilirken Sınıf Yönetimi Konusunda Karşılaşabilecek Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

"Sosyal Bilgiler dersi etkinlikleri gerçekleştirilirken sınıf yönetimi konusunda karşılaşılabilecek sorunlara ilişkin görüşleriniz nelerdir?" sorusuna öğretmenlerin verdikleri ortak görüşler doğrultusunda hazırlanan frekans dağılımları ve bu görüşlere ait kodlamalar Tablo 8'de verilmiştir. Öğretmenlerin tamamına yakını ders etkinliklerini gerçekleştirirken sınıf yönetimi konusunda sorun yaşadığını ve buna neden olarak sınıfa hakim olamama, gürültü, öğrenci sayısının fazla olması gibi etkenleri öne sürmüşlerdir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler dersi etkinlikleri gerçekleştirilirken sınıf yönetimi konusunda karşılaşabilecek sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri

Sorun Yaşıyorum		**Sorun Yaşamıyorum**	
Kodlar	**Frekans (f)**	**Kodlar**	**Frekans (f)**
Sınıfa hakim olamama	10	Derse katılımı sağlama	1
Gürültü	10	Eğlenerek öğrenme	1
Öğrenci sayısı fazlalığı	8		
Grup çalışmalarında	2		
Öğrencinin etkinliği anlayamaması	3		
Öğrencinin özelliği	2		
Materyal eksikliği	1		
Toplam	36	Toplam	2

Bu konudaki öğretmen görüşleri şu şekilde olmuştur:

"…Öğrencileri derse kattıktan sonra sorun kalmıyor diyebilirim. Ayrıca görev ve sorumluluklar verildiğinde öğrencinin kendine olan güveni artıyor. Bu da sınıf yönetimini kolaylaştırıyor." (9Ö)

"…Hangi etkinlik olursa olsun sınıf yönetiminin öğretmenin sınıf hakimiyeti ile ilgili olduğunu düşünüyorum. Öğretmen sınıfın kalbini elinde tutabiliyor ve çocukların öğrenme merakını destekleyebiliyorsa sınıf yönetimi onun için çocuk oyuncağıdır. Çünkü onlarla öğrenmenin zevkini tadacak ve tüm sınıf da onunla birlikte eğlenerek öğrenecektir. Öğretmen dersinden memnun değilse öğrenci bunu hemen hisseder ve derse katılımı düşer." (12Ö)

"…Yapılandırmacı modelde öğrencileri etkinliklerle aktif kılarken kaos ortamı oluşabiliyor. Fazla gürültü ve ses sınıf yönetimini zorlaştırabiliyor. Öğrencilerin yaptığım etkinleri daha önce bilmiyor olması ve bu yüzden etkinlikle alakalı çokça soru sormaları da sınıf yönetimini zorlaştıran bir diğer etken.bir başka etken de derse ilgisiz haylaz öğrencilerin etkinliklere istekli öğrencilerin dikkatini bozacak davranışlarda bulunmasıdır." (15Ö)

"…Sınıf yönetiminde problemlerin yaşandığı derslerin başına Sosyal Bilgiler dersinin geldiğini düşünüyorum. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin birebir aktif katılımı gerçekleştiği için zaman zaman

konuşma, gürültü, fikirlere saygısızlık gibi olumsuz durumlarla karşılaşılmaktadır. Fakat bu durumu bir sorun olarak görmemekle birlikte, bireyin sosyalleşme sürecinin bir parçası olduğunu düşünüyorum." (22Ö)

"…Zaman sorunu öncelikle, zaman yetmeyebilir bu da öğrenme sürecinin etkililiğini düşürebilir bazen de tam tersi olabilir etkinlik çok kısadır, erken biter, sınıfta boş zaman meydana gelir bu da öğrencilerin boş kalmasına dolayısıyla disiplin sorunlarının baş göstermesine neden olabilir. bazı etkinlikler kalabalık sınıf ortamında yapılmaya uygun olmuyor." (33Ö)

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Araç - Gereçlere İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları araç- gereçlere ilişkin bulgular aşağıda Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları araç - gereçlere ilişkin bulgular

Öğretim Araç - Gereci	Hiçbir zaman		Çok Nadir		Bazen		Çoğu Zaman		Her Zaman	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1.Yazı Tahtası	-	-	-	-	8	21.1	9	23.7	21	55.3
2. Grafikler	-	-	2	5.3	21	55.3	13	34.2	2	5.3
3. Kitap	-	-	4	10.5	5	13.2	13	34.2	16	42.1
4. Küre	-	-	5	13.2	19	50	11	28.9	3	7.9
5. Karikatür	2	5.3	7	18.4	18	47.4	7	18.4	4	10.5
6. Harita	-	-	-	-	8	21.1	17	44.7	13	34.2
7. Poster	5	13.2	12	31.6	14	36.8	4	10.5	3	7.9
8. Televizyon	24	63.2	6	15.8	5	13.2	2	5.3	1	2.6
9. Video	4	10.5	4	10.5	15	39.5	9	23.7	6	15.8
10. Tepegöz	24	63.2	6	15.8	4	10.5	2	5.3	2	5.3
11. Slayt Makinesi	18	47.4	5	13.2	5	13.2	5	13.2	5	13.2
12. Projeksiyon	3	7.9	5	13.2	11	28.9	10	26.3	9	23.7
13. Yazıcı	4	10.5	11	28.9	8	21.1	10	26.3	5	13.2
14.Dizüstü bilgisayar	3	7.9	5	13.2	10	26.3	14	36.8	6	15.8
15. Flash Bellek	-	-	3	7.9	9	23.7	18	47.4	8	21.1
16. Akıllı Tahta	27	71.1	-	-	3	7.9	2	5.3	6	15.8
17. Çalışma Yaprağı	-	-	5	13.2	12	31.6	14	36.8	7	18.4
18. İnternet	4	10.5	6	15.8	8	21.1	14	36.8	6	15.8
19. E-Posta	18	47.4	8	21.1	9	23.7	3	7.9	-	-
20. Fotoğraf	2	5.3	1	2.6	12	31.6	12	31.6	11	28.9
21. Kesit	10	26.3	7	18.4	13	34.2	5	13.2	3	7.9
22. Diyagram	10	26.3	9	23.7	12	31.6	4	10.5	3	7.9
23. CBS	26	68.4	8	21.1	1	2.6	2	5.3	1	2.6

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde en fazla kullandıkları araç - gereçler: yazı tahtası (n = 21), kitap (n = 16), harita (n = 13); en az yararlandıkları ise CBS (n = 1), Televizyon (n = 1) ve Tepegöz (n = 2) olarak belirlenmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerin derslerindeki en büyük yardımcı yazı tahtası olduğu ifade edilebilir. Ancak günümüzde özellikle coğrafya konularının anlatımında önemli bir yardımcı olan coğrafi bilgi sistemleri Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en az yararlandığı araç - gereç olarak ön plana çıkmaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerinde Yararlandıkları Yöntem ve Tekniklere İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde yararlandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin bulgular aşağıda Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde en çok yararlandıkları yöntem ve teknikler sırasıyla soru-cevap, anlatım ve tartışma yöntemidir. En az yararlandıkları yöntemler ise sırasıyla deney, gezi-gözlem, drama ve gösterip-yaptırma yöntemleridir.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde yararlandıkları yöntem ve teknikler

Yöntem ve Teknikler	Hiçbir zaman		Çok Nadir		Bazen		Çoğu Zaman		Her Zaman	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Anlatım	1	2.6	3	7.9	18	47.4	16	42.1	16	42.1
2. Soru-Cevap	-	-	-	-	4	10.5	11	28.9	23	60.5
3. Tartışma	-	-	1	2.6	16	42.1	11	28.9	10	26.3
4. Örnek Olay	-	-	2	5.3	17	44.7	12	31.6	7	18.4
5. Gösterip Yaptırma	3	7.9	15	39.5	13	34.2	3	7.9	4	10.5
6. Gezi-Gözlem	9	23.7	20	50.2	7	18.4	1	2.6	1	2.6
7. Problem Çözme	2	5.3	5	13.2	19	50.0	12	31.6	-	-
8. Proje yöntemi	-	-	9	23.7	18	47.4	8	21.1	3	7.9
9. Grup çalışması	-	-	6	15.8	16	42.1	13	34.2	3	7.9
10. Drama	3	7.9	12	31.6	16	42.1	6	15.8	1	2.6
11. Deney	18	47.4	14	36.8	6	15.8	-	-	-	-
12. Bilgisayar destekli öğretim	6	15.8	5	13.2	14	36.8	8	21.1	5	13.2
13. Eğitsel oyunlar	5	13.2	5	13.2	17	44.7	8	21.1	3	7.9

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerinde Yararlandıkları Değerlendirme Tekniklerine İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde yararlandıkları değerlendirme tekniklerine ilişkin bulgular aşağıda Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde yararlandıkları değerlendirme teknikleri

Değerlendirme Teknikleri	Hiçbir zaman		Çok Nadir		Bazen		Çoğu Zaman		Her Zaman	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Sözlü sınavlar	5	13.2	6	15.8	12	31.6	10	26.3	5	13.2
2. Yazılı sınavlar	-	-	1	2.6	4	10.5	12	31.6	21	55.3
3. Kısa Cevaplı Testler	-	-	1	2.6	4	10.5	18	47.4	15	39.5
4. Doğru-Yanlış Testleri	1	2.6	2	5.3	4	10.5	16	42.1	15	39.5
5. Çoktan Seçmeli Test	1	2.6	-	-	1	2.6	15	39.5	21	55.3
6. Portfolyo	8	21.1	7	18.4	10	26.3	9	23.7	4	10.5
7. Performans ödevi	5	13.2	7	18.4	12	31.6	6	15.8	8	21.1
8. Öz Değerlendirme	5	13.2	11	28.9	9	23.7	9	23.7	4	10.5
9. Grup ve Akran değerlendirme	9	23.7	11	28.9	8	21.1	9	23.7	1	2.6
10. Proje değerlendirme	-	-	5	13.2	17	44.7	9	23.7	7	18.4
11.Tanılayıcı dallanmış ağaç	13	34.2	10	26.3	8	21.1	6	15.8	1	2.6
12. Yapılandırılmış Grid	11	28.9	12	31.6	10	26.3	4	10.5	1	2.6
13. Kelime ilişkilendirme testi	6	15.8	8	21.1	12	31.6	4	10.5	8	21.1
14. Kavram haritaları	1	2.6	6	15.8	10	26.3	10	26.3	11	28.9
15. Tutum Ölçeği	12	31.6	12	31.6	9	23.7	2	5.3	3	7.9

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğu zaman yararlandıkları değerlendirme tekniklerinin başında çoktan seçmeli testler, yazılılar ve kısa cevaplı testler gelmektedir. Öğretmenlerin en az yararlandıkları değerlendirme teknikleri ise tutum ölçekleri, tanılayıcı dallanmış ağaç ve grup ve akran değerlendirmedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerin öğrenme - öğretme süreci boyutunda yaşadıkları sorunları, kullandıkları öğretim araç - gereçlerini, derslerde uyguladığı yöntemleri ve değerlendirme tekniklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma sonuçları genel olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme - öğretme sürecinde bir takım sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. Bu kapsamda öğretmenlerin öğrenme - öğretme sürecinde yaşamış oldukları sorunlara yönelik dikkat çekici bulgulara ulaşılmış ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirilmiştir. Halihazırda uygulanmaya devam eden Sosyal Bilgiler öğretim programının öğrenme-öğretme sürecine kazandırdığı yeni kavram, yöntem ve tekniklere öğretmenlerin olumlu tutum ve tepkiler oluşturmasına rağmen, uygulama sırasında önemli sıkıntılar yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen çalışmada yapılan analizler sonucunda

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme - öğrenme sürecinde yaşadıkları sorunlar ele alınmış ve çeşitli çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın ilk bulgusu, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunun Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikleri gerçekleştirmede karşılaştıkları en önemli sorunun zaman olduğu şeklindedir. Buna göre Sosyal Bilgiler dersinin haftada üç saat olmasının müfredatın zamanında bitirilmesine yetmediği söylenebilir. Özellikle müfredatın yoğun olması ders saati probleminde önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmenlerden okulda faklı rolleri oynamaları ve farklı görevler üstlenmeleri (rehberlik, zümre başkanlığı, nöbet görevi vb) beklenmesine rağmen gerçekte öğretmen rollerinin temelini öğretim oluşturmaktadır. Öğretmenler öncelikle hizmet öncesi eğitim aldıkları derslere girmek ve öğrencilerin sosyal, kültürel, akademik ve estetik yönden öğrenmelerini sağlamak için en etkili öğretim pratiklerini geliştirmek, uygulamak ve değerlendirmek durumundadırlar. Bu algının kimi zaman, öğretmenleri müfredat yetiştirme gibi bir telaşa düşürdüğü hesaba katıldığında, mevcut araştırmaya katılan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde etkinlikleri gerçekleştirirken yaşadıkları sorunlar arasında zamanı vurgulamaları anlaşılır görünmektedir. Araştırmada ortaya çıkan bu bulgunun, Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sınavı doğrultusunda gerçekleştirilen ortak sınav uygulamasıyla ilişkili olabileceği de düşünülmektedir. Nitekim TEOG sınavına giren 8. Sınıf öğrencilerine haftada iki saat, sosyal bilgiler dersi ana çerçevesi içinde yer alan derslerden biri olan TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi okutulmakta ve TEOG'da öğrenciler bu dersten de ortak sınavlara girmektedirler. Bu açıdan bakıldığında, müfredatın yetiştirilmesi olarak ifade edilen sorunun öğretmenler üzerinde ciddi bir baskı unsuru olabileceği düşünülebilir (TEDMEM, 2014). Araştırmadan elde edilen bu sonuç Akşit (2008), Geçer ve Özel (2012) ve Arslantaş'ın (2007) araştırmalarında ulaştıkları Sosyal Bilgiler ders saatinin müfredatı yetiştirmek için yetersiz kaldığı sonucuyla örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre bu araştırmada elde edilen bulgular içerisinde sınıf mevcutlarının fazlalığı, etkinliklerin çevre şartlarına uygun olmaması, ders kitaplarının eksikliği ve araç-gereç sorunları önemli görülmektedir. Polat (2006) tarafından yapılmış ve çalışmada Sosyal Bilgiler öğretiminde Sosyal Bilgiler derslerine branş öğretmenlerinin girmemesi, ders kitaplarının anlaşılır nitelikte olmayışı, sınıfların kalabalık olması, okulda Sosyal Bilgiler laboratuvarının olmaması, ders konularının ağır olması, okulda yeterli araç gereç olmayışı, araç-gereçleri kullanmayı bilmemeleri veya zorlanmak sorunları ile karşılaştıklarını belirtmiştir. Bu sonucu destekleyen araştırmalardan diğeri ise Toklu (1997) tarafından yapılmış çalışmada Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunlar; programdan, fiziksel ortamdan, öğretmenin kişilik özelliklerinden, bilgi eksikliğinden, ders kitaplarından ve öğretmen eğitiminden, konuların yüzeyselliğinden kaynaklanan problemler olarak sıralanmıştır. Akşit (2011) tarafından Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunları ele aldığı çalışmasında öğretmenlerin dersi, öğrenci merkezli yaklaşımlarla işlediğinde müfredatı yetiştiremediği, öğrenci merkezli yaklaşımların ve derste nasıl uygulanacağı hakkında bilgi sahibi olmalarına rağmen öğrenciye rehberlik eden role tam adapte olamadıkları, dersin haftada üç saat olmasının, müfredatı yetiştirmek için yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka çalışma ise, Akdeniz (2008) tarafından yapılmış ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanan anket sonucunda dile getirilen problemlerin başında zaman sıkıntısı, okulların ve sınıfların fiziksel yönden yetersiz olduğu gelmiştir. Yapılan bu ve benzeri araştırmalarda Sosyal Bilgiler öğretiminde yaşanan sorunların temelinde benzer faktörlerin olduğu görülmektedir. Bunlar; programın içeriğinin yoğunluğu, okulun fiziki imkânlarının yetersizliği, öğretmen yeterliliğinden kaynaklananlar (teknolojik araçları kullanma bilgisi, öğrenci merkezli yöntemleri uygulayabilme becerisi gibi), öğrenci kaynaklı sorunlar (derse karşı olumsuz tutum, yetersiz güdülenme gibi), sınıf mevcutlarının fazlalığı öne çıkan sorunlardır. Araştırma bulgularına dayalı olarak bu noktada vurgulanması gereken bir diğer hususun sosyal bilgiler öğretmenlerinin aldıkları hizmet öncesi eğitimdir. Etkili bir hizmet öncesi eğitim öğretmenlerin mesleğe hazırlanmaları ve öğrenci öğrenmesine en üst düzeyde katkı sağlayabilmeleri bakımından önemlidir. Bu süreçte sosyal bilgiler öğretmenlerinin alanlarına ilişkin öğretim strateji, yöntem ve teknikleri ile birlikte ölçme ve değerlendirme yöntemlerini ve ders araç-gereçlerinin nasıl kullanılacağını öğrenmeleri beklenir. Mevcut araştırma bulgularıyla birlikte düşünüldüğünde sosyal bilgiler öğretmenlerinin hizmet öncesi eğitimlerinin farklı boyutlarıyla ele alınıp değerlendirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırmaya göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde en çok yararlandıkları yöntem ve teknikler sırasıyla soru-cevap, anlatım ve tartışma yöntemidir. Bu araştırmadan elde edilen mevcut bulgu

özellikle Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en az yararlandıkları ya da ders esnasında en az kullandıkları yöntemlerin deney, gezi-gözlem, drama ve gösterip-yaptırma olduğu yönündeki ifadeleridir. Oysa bu yöntemlerin de Sosyal Bilgiler programı içerisinde etkin olarak kullanılabileceği yerler olduğu ifade edilebilir. Sosyal Bilgiler programı incelendiğinde, birinci ve ikinci kademe Sosyal Bilgiler derslerinde deprem konusu ve deprem eğitimi programlarda yer almasına rağmen öğrencilerin bu konuda yeterince bilinçli olmaması verilen eğitimle ve uygulanan yanlış öğretim yöntemleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Araştırmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin neredeyse hiç kullanmadıkları deney yöntemi somut öğrenmeyi gerçekleştirdiği için deprem konularının öğretiminde tercih edilmesi gereken bir yöntem olduğu ileri sürülebilir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin az kullandığı yöntemlerden bir diğeri drama yöntemidir. Ancak dramanın eğitim öğretim sürecinde programlı bir şekilde kullanılmaya başlanması, 2005 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yenilenen ilköğretim ve ortaöğretim programı ile gerçekleşmiştir. Dramanın yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda bir yöntem ve ders olarak büyük bir oranda yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda, Yüksek Öğretim Kurumunun l997 yılında uygulanmaya başlanan Eğitim Fakülteleri'nin Yeniden Yapılandırılması programında, 2005 yılında yapılan düzenleme ile Sosyal Bilgiler öğretmenliği, beden eğitimi öğretmenliği, yabancı dil öğretmenlikleri gibi alanlarda drama dersi zorunlu tutulmuştur. Bu zorunluluktan yola çıkarak dramayı bir öğretim yöntemi olarak kullanacak öğretmenlerin dramayı tanıması, eğitim öğretim sürecinde bu yöntemi uygulayacağı dersin hedeflerini, içeriğini, öğrenme-öğretme sürecini ve değerlendirmeyi de dikkate alarak bir dersi yapılandırması beklenen bir durumdur. Diğer taraftan gerek MEB, gerekse bazı özel yayınevleri tarafından hazırlanmış olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında drama yönteminin farklı öğrenme alanları (ör: Güç, yönetim ve toplum), ünite (ör: Yaşayan demokrasi) ve etkinlik adları (ör: Türkiye cumhuriyetinde devletin yönetim yapısı) altında yer bulduğu görülmektedir (Çelikkaya, 2014). Öte yandan ülkemizin her ilinin ayrı ayrı bu kadar zengin potansiyeli olmasına rağmen, şimdiye kadar farklı illerde ve farklı branşlarda yapılmış olan çalışmalar da da gözlem gezilerinin eğitim öğretimde yeterince kullanılmadığı ortaya çıkmaktadır (Belen, 1992; Demir, 2007; Safran, 2002; Tokcan, 2002; Yaman, 2000). Bu sonuçlar tarafımızdan yapılan çalışmanın bu sonucunu destekler niteliktedir. Halbuki ders gezileri özellikle Sosyal Bilgiler dersi için uygun bir öğretim yöntemidir. Tarihi ve coğrafi özellikleri olan yerlere, resmi kurum ve kuruluşlara geziler Sosyal Bilgiler dersinin öğrenilmesini hem zevkli hem de kalıcı hale getirecektir. Ayrıca gezi düzenlenemediği durumlar için ise bilgisayar teknolojisinden yararlanılarak sanal olarak gezilerin düzenlenmesi önerilmektedir (MEB TTKB, 2005). Yapılan bir dizi araştırma gezi gözlem yönteminin, diğer yöntemlere göre öğrenci başarısını daha fazla artırdığını ortaya koymaktadır (Açıkgöz, 2006; Korkmaz, 2006; Tunç, 2006). Konuyla ilgili olarak MEB (2006) İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği'nde (Madde 21/d) "*Öğrencilerin seviyelerine göre bilgi, görgü ve yeteneklerini geliştirmek; yaparak yaşayarak öğrenmelerine imkân vermek ve derslerin uygulama ortamında yapılmasını sağlamak; onlara çevrelerini, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerini tanıtmak, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından izletmek amacıyla yakın çevre ve yurt içi geziler ile diğer ülke ve toplumları tanıtmak üzere yurt dışı geziler düzenlenebilir*" şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Bu ifadeden MEB tarafından gezi - gözlem etkinliklerine önem verildiği anlaşılmaktadır. Buna karşın mevcut araştırmada elde edilen bulgular Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin gezi - gözlem yöntemini çok fazla kullanmadıklarını göstermektedir. Bununla birlikte aynı yönetmelikte öğretmenlerin bir gezi - gözlem etkinliği gerçekleştirebilmek için, gezi planlarının en az 7 gün önce okul müdürlüğüne verilmesi, öğretim programları gereği yapılacak geziler için ders yılı başında velilerden öğrencilere ait yazılı izin belgesi alınması, gezilerde, 40 öğrenciye kadar bir yönetici ve en fazla iki sorumlu öğretmen görevlendirilmesi, ekonomik durumları yetersiz öğrencilerin gezi giderleri için, okul-aile birliğine başvurulması, öğretim programları kapsamında yapılacak gezilerin o ders saati içinde yapılması, yapılacak gezilerin dersleri aksatmayacak şekilde hafta sonu tatilleri veya bayram tatili günlerinde düzenlenmesi ve gezi düzenlenen yerin uzaklığı sebebiyle daha uzun zaman gerektiren gezilerden dolayı yapılamayan dersler telafi edilmesi gibi bir dizi prosedürü yerine getirmeleri gerektiği anlaşılmaktadır. (MEB, 2006). Bu itibarla yukarıda ifade edilen durumun araştırmaya katılan öğretmenlerin gezi - gözlem yöntemine daha az başvurmalarına neden olduğu düşünülebilir. Başka bir açıdan bakıldığında mevcut araştırma bulgusunun ortaya çıkmasında, öğretmenlerin zamanla ilgili çekincelerine, ekonomik sebeplere, gezi esnasında ortaya çıkabilecek kaza ve tehlikelere, velilerin maddi durumunun zayıf olmasına, bundan ötürü ailelerin çocuklarını gezi yapılacak yere göndermek istememesine ve sınıfların kalabalık olmasına da bağlanabilir.

Yapılan araştırmanın bulguları içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en az kullandıkları yöntemler arasında ifade edilen gösterip yaptırma tekniği ile ilgili olarak Topçu'nun (2012) yaptığı araştırmada, öğretmenler özellikle coğrafya konularını işlerken en sık anlatım yöntemine başvurmalarına rağmen, tartışma, gösterip yaptırma ve anlatım yöntemlerini bu ders için en uygun yöntem olduğunu düşünmektedir. Buna rağmen öğretmenler, bu yöntemleri yeterince kullanmıyor olmalarını, öğrenci ve okula getireceği maddi külfetlere bağlamaktadırlar. Çelikkaya ve Kuş (2009) tarafından yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri genel olarak tartışma, soru-cevap, beyin fırtınası, gösteri, proje gibi yöntem-teknikleri her zaman kullandıklarını ifade ederlerken, kaynak kişiden yararlanma, gezi-inceleme, anlatım ve drama gibi yöntem-teknikleri ise az kullandıklarını belirtmişlerdir. Taşkaya ve Bal (2009) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerin en çok "Soru-Cevap" yöntemini ikinci olarak "Anlatım" yöntemi üçüncü olarak en çok "Tartışma" yöntemini kullandıkları ortaya çıkmıştır. Gerek bu araştırma gerekse bu konuda yapılan diğer araştırma sonuçlarına göre öğrenci merkezli öğretim yöntemleri (probleme dayalı öğrenme, proje tabanlı öğrenme, işbirlikli öğrenme vb.) öğrencilerin derse karşı başarılarını, tutumlarını, güdülenmelerini, üst düzey düşünme becerilerini olumlu yönde etkilemektedir. Ancak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenci merkezli öğretim yöntemlerini derslerinde uygulama noktasında bazı eksiklikleri görülmektedir. Bu durum bazı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değişime direnç göstermelerinden ve mesleki açıdan kendilerini geliştirmede isteksiz davranmalarından kaynaklanabilir. Başka bir açıdan bakıldığında öğretmenlerin konuya ilişkin yeterince profesyonel destek alamadıkları ve hizmet içi eğitimlerin de bu yönüyle eksik kaldığı da düşünülebilir. Akgül (2006) öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinin öğretiminde kullanılacak yöntemin belirlenmesi ve uygulanmasında, sınıf mevcudunun kalabalık oluşu, yöntem hakkında yeterli teorik bilgiye sahip olmayışı, gerekli araç ve öğretim materyali eksikliği, öğretim materyallerini etkili kullanamayışı, gerek duyulan aile çevre desteğinin bulunmayışı, sınıfın fiziki şartlarının uygun olmayışı, ders için ayrılan sürenin yetersiz oluşu, çevresel şartların yetersizliği ve uygun olmayışı, öğrencinin derse karsı ilgisizliği-isteksizliği, idari ve çevre desteğinin olmayışı gibi faktörlerin her bir yöntemin seçimini farklı düzeylerde etkilediği belirlenmiştir. Atayeter ve Tozkoparan (2014) yaptıkları çalışmada benzer şekilde öğretmenlerin deney yöntemini neredeyse hiç kullanmadıkları, gezi gözlem yöntemini ise bazen kullandıklarını sonucuna ulaşmışlardır.

Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğretim sürecinde en fazla kullandığı araç - gerecin yazı tahtası olduğunu belirtmişlerdir. Temel görevi etkili bir öğretim gerçekleştirmek olan öğretmenin sınıfta en fazla yazı tahtasından faydalanması beklentilere uygun görünmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin coğrafi bilgi sistemleri ve akıllı tahtayı derslerinde nadiren ya da hiç kullanmadıklarını belirtmeleri ise günümüz eğitim teknolojilerini kullanmaktan kaçındıkları şeklinde yorumlanabilir. Derslerde kullanılan araç-gereçlerin öğretimi somutlaştırdığı, öğrencilerin içeriği anlamasını kolaylaştırdığı ve öğrencilerin derse karşı ilgisini çektiği bilinmektedir. Öğretmenlerin modern araç ve gereçleri derslerinde kullanmamasında teknolojik pedagojik alan bilgilerinin yeterli olmamasına ve sınıflardaki donanım eksikliğine bağlanabilir. Bu sonuç Akpınar ve Aydemir (2012) ve Can (2009) çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Yapılandırmacı anlayışa göre düzenlenen etkinliklerin temeli öğrenci merkezli yöntemlere dayanmaktadır. Öğrencilere bu konuda fırsatlar sunulursa eğitim ortamları hazırlanırsa öğrenci de araştırarak, deneyerek öğrenecek ve önceki bilgileri ile yeni öğreneceği bilgileri kaynaştıracaktır. Fakat sınıfların kalabalık olması, malzeme eksikliği ve fiziksel ortam yetersizliği öğrencileri kendi yaşantılarıyla öğrenme surecinden mahrum bırakmaktadır (Geçer & Özel, 2012).

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğu derslerinde kullandıkları alternatif değerlendirme yöntemlerini faydalı ve gerekli bulduğunu belirtmiştir. Tay (2013) tarafında yapılan benzer bir çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri, alternatif değerlendirme yaklaşımlarının "öğretmenin yükünü azaltır, kalıcı öğrenmeler gerçekleşir, öğrencilerin araştırma becerisi gelişir, öğrenci bilgiye kendi ulaşır, öğrencinin kendini ifade etme becerisi gelişir, yaparak yaşayarak öğrenme gerçekleşir, yaratıcılığı geliştirir, üretkenliği artırır, yetenekleri keşfetmeyi sağlar, öğrenciyi tanıma fırsatı verir, öğrenciye öz denetim sağlar, beceri geliştirir, öğrenciye öz güven kazandırır, zamanı iyi kullanma becerisi kazandırır, öğrenciye sosyalleşme becerisi kazandırır, iletişim becerisi kazandırır ve öğrencinin etkin birey olmasını sağlar" şeklinde avantajları olduğunu ifade etmişlerdir. Aktürk (2012) araştırmasında, Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin "öğrencilerden geri dönüt alabilme, öğrencilerin eksiklerini belirleme, öğrenciyi derste daha aktif kılma ve öğrencileri daha yakından tanıma imkânı sağlama gibi alternatif değerlendirmenin avantajları olduğunu belirlemiştir. Şimşek (2011) alternatif değerlendirmenin Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından

ifade edilen avantajlarını "öğrenciyi çok yönlü değerlendirme imkânı sağlar, öğrenciyi daha iyi tanıma imkânı sağlar, öğrenci sürekli olarak değerlendirilir, öğrenciyi objektif değerlendirme imkânı sağlar, grupla çalışma alışkanlığı kazandırır, sistemli ve üretken ders çalışma alışkanlığı kazandırır, öğrencinin beklentilerine uygun ders yapmayı sağlar ve veli ve öğrenci tarafından da değerlendirmeye imkân tanır" şeklinde belirtmiştir. Alternatif değerlendirme ile ilgili yapılan araştırmalarda öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların başında ders saatinin az olması, zaman yetersizliği, zamanın yetmemesi şeklinde ifade edilen zaman problemi gelmektedir (Tay, 2013). Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğu, öğrencilerini değerlendirirken çoktan seçmeli testler, yazılılar ve kısa cevaplı testleri kullandığını belirtmiştir. Öğretmenlerin en az yararlandıkları değerlendirme teknikleri ise tutum ölçekleri, tanılayıcı dallanmış ağaç ve grup ve akran değerlendirme olarak ifade etmişlerdir. Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş (2010) çalışmalarında Sosyal Bilgiler öğretmenleri gözlem formları, öz değerlendirme, akran-grup değerlendirmesi, araştırma raporu ve görüşme(mülakat) türü alternatif ölçme değerlendirme araçlarını sıklıkla kullanmayı tercih etmediği sonucuna ulaşmışlardır. Öğretmen, ünitenin yapısına uygun olan değerlendirme araç ve yöntemlerini seçmelidir. Öğretmen, değerlendirmenin, öğrenmenin ayrılamaz bir parçası olduğunu bilmelidir. Yalnızca öğrenme ürününü değil, öğrenme sürecini de değerlendirmelidir. Değerlendirmede geleneksel yöntemlerle, alternatif değerlendirme yöntemlerini birlikte kullanmalıdır. Bu değerlendirme yöntemleri ve araçları; gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, posterler, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, açık uçlu sorulardan oluşan testlerdir (MEB, 2005).

Araştırmada ortaya çıkan ilginç bulgulardan biri de sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde en fazla kullandıkları değerlendirme tekniğinin sözlü sınavlar olmasıdır. Bu bulguyu ilginç kılan nokta, sözlü sınavların ne mevzuatta ne de programda bir değerlendirme tekniği olarak yer almasıdır. Başka bir ifadeyle, bazı sosyal bilgiler öğretmenleri mevzuatta ve programda yer almayan bir değerlendirme tekniğini kullanmaya devam etmektedir. Bu bulgunun farklı açılardan yoruma açık olduğu düşünülmektedir. Öncelikle araştırma katılan öğretmenlerin geleneksel bir değerlendirme yöntemi olarak kabul edilebilecek sözlü sınavları geçmiş alışkanlıkları sonucu kullanmaya devam ettikleri düşünülebilir. Yani bazı öğretmenler sözlü sınavları önemli bir değerlendirme tekniği olarak algılamaya devam etmekte ve bunu derslerinde kullanmaktadırlar. Öte yandan araştırmanın bu bulgusu, yeni sosyal bilgiler programının temel felsefesiyle ilişkili bir biçimde tartışmaya açılabilir. Nitekim yeni sosyal bilgiler programı, öğrencilerin kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme becerilerinin geliştirilmesine vurgu yapmakta ve öğrencinin öğrendiklerini sosyal yaşama transfer etme becerisini ön plana çıkarmaktadır (Sosyal bilgiler programı, 2011). Bu açıdan bakıldığında, mevcut araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin sözlü ifade becerilerini geliştirme ve öğrendiklerini içselleştirme noktasında sözlü sınavların işlevselliğine inanmaya devam ettikleri düşünülebilir. Konuya ilişkin olarak Çalışkan (2011), temel amacı etkin vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin bilgi ile birlikte bazı kavram, değer ve üst düzey becerilerle karşılaştıklarını ve bunların içselleştirilmesinin programın önemli boyutlarından biri olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre bu durum, bilginin ezberlenmesinden bilginin özümsenmesi, yorumlanması, depolanması ve yeniden üretilmesine doğru bir değişime göndermede bulunmaktadır. Bu noktada yukarıda bilgi kavramında yaşanan değişime yönelik farkındalık geliştirmiş olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, bilginin öğrenci tarafından içselleştirilmesi ve transfer edilmesine yardımcı olmak amacıyla sözlü sınavları kullandığı, bu şekilde öğrencilerini bildiklerini ifade etmeye yönlendirmeye çalıştığı düşünülebilir.

Araştırma bulgularına dayanarak şu önerilerde bulunulabilir:

- MEB, üniversiteler ile birlikte, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çağdaş öğretim stratejisi, yöntem ve teknikleri konusundaki bilgi ve tutum eksikliklerini giderecek hizmet-içi kurslar ve seminerler daha etkin bir şekilde düzenlenmelidir.
- Eğitim fakültelerinin programları dahilinde verilen özel öğretim yöntemleri dersinin içerik, süre ve uygulanış biçimi açısından ihtiyaçları giderecek şekilde yeniden kurgulanması gerekmektedir. Ayrıca bu dersin, ilgili alanda görev yapan nitelikli öğretim üyeleri tarafından verilmesinin sağlanması dersin etkili bir şekilde yürütülmesinde önemli bir değişken olarak görülmelidir.

- Yapılandırmacı eğitim anlayışı doğrultusunda, öğretmenlerin öğrencilerin başarılarını değerlendirirken, geleneksel ölçme araçlarından olan yazılı sınavlar, çoktan seçmeli testler, doğru yanlış testlerin yanında projeler, portfolyo, akran ve öz değerlendirme formları gibi alternatif ölçme değerlendirme araçlarını daha etkin bir şekilde birlikte kullanması önerilmektedir. Ancak bu konuda öğretmenlerin gerek kuramsal gerekse uygulamaya dönük eksik olan bilgilerini tamamlamaya dönük etkinlikler düzenlemelidir.
- Ders saatlerinin azlığı öğretmenler tarafından en fazla öne sürülen problemdir. Bu bakımdan, politika yapıcılara ve karar mercilerine ders saatlerinin artırılması ya da ders içeriklerinin azaltılması önerilebilir.
- Teknolojik araç-gereçlerin kullanımı için öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilmesi bu araç-gereçlerin kullanımını hem kolaylaştıracak hem de başarıya doğrudan etki edecektir.
- Sınıf mevcutlarının kalabalık olması da öğretmenler açısından bir sorun teşkil etmektedir. Sınıf mevcutlarının azaltılması daha etkin yöntem/tekniklerin kullanımı için ve daha etkili bir Sosyal Bilgiler dersi için olumlu görülmektedir.

Kaynakça

Açıkgöz, M. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin etkililiğinin incelenmesi* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Akdeniz, N. (2008). *Altıncı sınıf sosyal bilgiler yeni ders programının uygulanmasında karşılaşılan güçlükler* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.

Akgül, N. İ. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullandıkları yöntemler ve karşılaşılan sorunlar (Niğde İl Örneği),* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Niğde.

Akpınar, B. & Aydemir, H. (2012). İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. A*masya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 41-53.

Akşit, İ. (2011). *İlköğretimde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Denizli ve Erzurum örneği)* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Aktürk, A. (2012). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sürece dayalı ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanabilme durumları* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

Arslantaş S.(2006). *Altıncı ve yedinci sınıflarda sosyal bilgiler dersi program uygulamalarında karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından incelenmesi (Malatya ili örneği)* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Akçöltekin, A. & Doğan, S. (2013). 9. sınıf öğrencilerinin biyoloji dersinde verilen ev ödevlerine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *4*(1), 147-158.

Atayeter, Y. & Tozkoparan, U. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenleri ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde gezi gözlem yönteminin uygulanmasına yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, *3*(5), 1-21.

Bassey, M. (1999*). Case study research in educational settings*. USA: Open University.

Belen, F. (1992). *İlk ve ortaöğretimde arkeoloji müzelerinde eğitim sorumluluklarının belirlenmesi–çözüm üzerine bir deneme,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Büyükkaragöz, S. S. & Çivi, C. (1999). *Genel öğretim metotları: Öğretimde plandan uygulamaya.* İstanbul: BETA Basım Yayın Dağıtım.

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. & Köklü, N. (2015). *Sosyal bilimler için istatistik* (1. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Campoy, W. R. (2005). *Case study analysis in the classroom: Becoming a reflective teacher*. California: Sage.

Can, S. K. (2009). İlkokul 4. ve 5. sınıflarda *sosyal bilgiler dersinde materyal kullanımının öğrenci başarısına etkisi* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kafkas Üniversitesi, Kars.

Çalışkan, H. (2010). İlköğretim altıncı ve yedinci sınıflar sosyal bilgiler programına ilişkin öğretmen görüşleri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, *35*(377), 31-40.

Çalışkan, H. (2011). Öğretmenlerin hazırladığı sosyal bilgiler dersi sınav sorularının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, *36*(160), 120-132.

Çalışkan, H. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapılandırmacı öğrenme ortamlarını düzenleme düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *Journal of Social Studies Education Research*, *6*(1), 49-83.

Çelikkaya, T. (2014). Sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin önemi ve uygulama örnekleri. *Turkish Studies*, *9*(2), 447-469. doi:10.7827/TurkishStudies.6160

Çelikkaya, T. & Kuş, Z. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*(2), 741-758.

Çelikkaya, T., Karakuş, U. & Öztürk Demirbaş, Ç. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *11*(1), *57-76.*

Demir, M. K. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının gözlem gezisi yöntemine bakış açılarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(3), 83-98.

Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (1996). *Strategies of qualitative inquiry*. London: Sage Publications.

Dewey, J. (2008). *Okul ve toplum* (H. A. Başman Çev. ve S. Kaymakcı Yay. Haz.). Ankara: Pegem Akademi.

Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Eds.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 15-46). Ankara: Pegem Akademi.

Erden, M. ve Akman, Y. (1998). *Eğitim psikolojisi "gelişim-öğrenme-öğretme".* Ankara: Arkadaş Yayınları.

Geçer, A. & Özel, R. (2012). İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin öğrenme-öğretme sürecinde yaşadıkları sorunlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *12*(3), 2237-2261.

Kan, Ç. (2006). Etkili sosyal bilgiler öğretimi arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *14*(2), 537-544.

Kaymakçı, S. (2009). Yeni sosyal bilgiler programı neler getirdi. http://www.gefad.gazi.edu.tr//window/dosyapdf/2009/5/83.pdf adresinden 15.01.2015 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Kaymakçı, S. & Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, *3*(1), 35-64.

Kemper, E., Stringfield, S., & Teddlie, C. (2003). Sampling strategies in social science research. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research* (pp. 273-296). Thousand Oaks, CA: Sage.

Korkmaz, N. (2006), *Volkan topoğrafyası konularının öğretiminde gezi-gözlem yönteminin öğrenci başarısına etkisi* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kuş, Z. & Çelikkaya, T. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(2), 69-91.

Miles, B. M., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2. ed.). London, UK: Sage.

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu [MEB TTKB] (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu* (4-5. Sınıflar). Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (1968). *İlkokul programı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (1998). İlköğretim okulu sosyal bilgiler dersi öğretim programı. *Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, Sayı: 2487.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2005). *Sosyal bilgiler 6-7. sınıf programı*. Ankara: MEB Yayınları.

National Council for the Social Studies [NCSS] (1993). Position statement: A vision of powerful teaching and learning in the social studies: Building social understanding and civic efficacy. *Social Education, 57*(5), 213-223.

Özaydınlık Baykara, K. & Aykaç, N. (2013). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının güdülenme kaynakları ve sorunları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9*(3), 41-55.

Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.

Polat, F. (2006). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar (Afyonkarahisar örneği),* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Safran, M. (2002). Orta öğretim kurumlarında tarih öğretiminin yapı ve sorunlarına ilişkin bir araştırma. *Türk Yurdu*, *22*(175): 73-79.

Şimşek, N. (2011). Sosyal bilgiler dersinde alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanılması: nitel bir çalışma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *21*(1), 149-168.

Taşkaya, M. & Bal, T. (2009). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim yöntemlerine ilişkin görüşleri, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*, 173 -185.

Tay, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin alternatif değerlendirme konusundaki görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, *6*(3), 661-683.

TEDMEM (2014). *2014 Eğitimi değerlendirme raporu*. http://www.tedmem.org/yayin/2014-egitim-degerlendirme-raporu adresinden 10.6.2015 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Tokcan, H. (2002). *Ortaöğretim coğrafya programında yer alan nüfus konularının öğretiminde kullanılan yöntemlerin değerlendirmesi,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Topçu, E. (2013). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya kazanımlarının gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin tercih ettiği yöntemler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, *28*, 331-369.

Toklu, S. (1997). *Öğretmen algısına göre ilkokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan sorunlar üzerine araştırma,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Tunç, S. (2006). *Gezi-gözlem yönteminin coğrafya eğitim-öğretimindeki önemi, öğrenci başarısına etkisi ve diğer öğretim yöntemleriyle karşılaştırılması,* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yaman, S. (2000). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin 4 ve 5. sınıflarda fen bilgisi dersinde öğretim yöntemlerini kullanma durumlarına yönelik bir araştırma,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, K. **(2010**). Sosyal bilgiler eğitimindeki sorunlar ve çözüm önerileri: Öğretim elemanlarının görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *8*(4), *839-867.*

Yılmaz. K. (2008). Social studies teachers views of learner-centrered instruction. *European Journal of Teacher Education*, *31*(1), 35-53. doi:10.1080/02619760701845008

Yılmaz, K. & Tepebaş, F. (2011). İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: Mesleğine yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *2*(1), 157- 177.